

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
Tampub – The Institutional Repository of University of Tampere

Publisher's version

Authors: Lehtonen Pauliina
Name of article: Kylä kaupungissa : yhteisö kansalaisvaikuttamisen välineenä
Name of work: Yksilöllinen yhteisöllisyys : avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen
Editors of work: Kangaspunta Seppo
Year of publication: 2011
ISBN: 978-951-44-8343-1
Publisher: Tampere University Press
Pages: 197-229
Discipline: Social sciences / Media and communications
Language: fi
School/Other Unit: School of Communication, Media and Theatre

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Kylä kaupungissa Yhteisö kansalaisvaikuttamisen välineenä

”Sisäpiha on yleinen olohuone ja kylän raitti, jossa asukkaat välttämättömyksiensä pakottamina tapaavat useita kertoja päivässä vessa-, suihku- ja puunhakuretkillään. Kylän raitilla naapurusto on kertonut arkisia asioitaan ja tuulettanut ajatuksiaan ja tunteitaan. Sisäpihalla on pohdittu Annikin asioita, ideoitu, päätetty ja toteutettu. Kesäisin piha on ollut yleisölle avoin piipahtamispiha ja siellä on ollut tarjolla monipuolista kulttuuria.”

Meri Lähteenoksa – Viisas arki. Opas yhteisöllisyyteen.

Lähestyn tässä artikkelissa yhteisöllisyyttä mediavälitteisen kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta tarkastelemalla paikallistason tapausta, tamperelaista Annikinkadun puutalokorttelia, josta yllä oleva sitaatti kertoo. Tapauksen avulla määrittelen yhteisöllisyyden suhdetta kansalaisvaikuttamiseen ja käsittelen korttelin asuinyhteisön merkitystä kaupunkitilan rakentumisessa, mihin on liittynyt sitaatissakin mainittu kulttuuritarjonta. Lähestyn yhteisöllisyyttä siitä näkökulmasta, miten sen synnyttämä vuorovaikutus ja yhteisöllisyyden kokemus näkyvät vaikuttamaan pyrkivässä kansalaistoiminnassa ja siinä syntyvissä viestinnällisissä käytännöissä. Tämän kirjan mediavälitteisen yhteisölli-

syyden rinnalle tapaus tuo näkemyksen yhteisöllisyydestä merkityksiä tuottavana *viestinnällisenä ja performatiivisena toimintana*.

Tapauksessa yhteisöllisyys liittyy yksilöllistymiseen, sillä yhteisöllisyyden kokemusten ja yksilöllistymisen piirteiden yhtymäkohtia voi havaita yhteisön jäsenten ratkaisuisissa. Yhteisöllisyyden ja yksilöllistymisen yhteys tulee esiin niissä valinnoissa, joita toimijat tekivät suhteessa asumismuotoonsa ja elämäntapoihinsa, kuten yhteisössä asumista ohjanneen kestävästä asumisen käsityksen omaksumisessa. Vaikka yhteisön määrittely nousi julkisesti näkyvämmäksi, määrittävät toimijat samalla yksilöllisyyttään ja yhteisöllisyyden suhdetta siihen.

Annikinkadun puutalokorttelin tapauksessa yhteisö ei ollut vain pohja kansalaisvaikuttamiselle, vaan asuinyhteisö ja korttelitila toimivat vaikuttamisen välineinä tilanteessa, jossa käytiin ensin kiistaa korttelin suojelemisesta ja suojelupäätöksen jälkeen valmisteltiin korttelin kunnostamista edellyttävää uutta kaavaa. Korttelin asukkaat kokivat hallinnon tarjoamat vaikuttamisen mahdollisuudet riittämättömiksi sekä rajaaviksi ja tukeutuivat yhteisöönsä korttelin säilyttämisyrikkymysten tavoittelussa.

Hyödynnän teoreettisena taustana käytäntölähtöisyyden ja performatiivisuuden käsitteitä kun kuvaan sitä, miten Annikinkadun yhteisön toiminta muotoutui; miten yhteisö esiintyi julkisessa keskustelussa vaikuttavana toimijana konfliktiseksi muodostuneessa kysymyksessä. Näkökulma tuo esiin, miten yhteisöllisyys ei välttämättä pohjautu puhtaasti yhteisön autenttisuuteen, vaan yhteisön toiminnassa ja muodostumisessa olennaista voi olla esityksellinen ja päämäärätietoinen ulottuvuus esimerkiksi henkisen yhteenkuuluvuuden tai yhteisen arvopohjan kokemisen sijaan tai rinnalla. Annikinkadun yhteisön tapauksessa on olennaista yhteisön muotoutuminen suhteessa ympäristöönsä sekä muuntumiskykyisyyden tarve yhteisön toiminnallisuuden säilyttämisessä.¹

1. Lähestymistapani sivuaa sosiaalisen ja materiaalisen konstruktionismin ajatuksia (esim. Law 1999; Latour & Woolgar 1979), joihin nojaten katson myös yhteisöllisyyden rakentuvan sosiaalisen ja materiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena.

Artikkeli avaa näkökulmia yhteisöllisyyden uusiin piirteisiin ja ilmenemismuotoihin, kuten siihen, miten yhteisöllisyyden kiinnittyminen erityiseen tavoitteeseen vaikuttaa sen olemukseen. Tarkasteltava tapaus todentaa yhteisöllisyydestä nykykeskusteluissa ilmeneviä piirteitä, kuten henkilökohtaisten valintojen ja elämäntapojen merkitystä yhteisön muodostumisessa (esim. Autio tässä kirjassa; vrt. Lindholm 2005; Dahlgren 2009; Giddens 1991). Tuon tekstin lopussa mukaan käytäntöyhteisön käsitteen (*community of practice*, ks. Lave & Wenger 1991; Wenger 1998), joka voi tarjota työkaluja muuttuvan yhteisöllisyyden dynamiikan tutkimiseen. Käsite kuvaa yhteisön tai ryhmän toimintaa siitä näkökulmasta, miten toiminta muotoutuu käytäntöihin kiinnittyvänä viestinnän ja oppimisen vuorovaikutteisena prosessina, jossa tieto, toiminta ja oppiminen limittyvät toisiinsa.

Tutkimuksellinen lähestymistapani pohjautuu tapaustutkimukseen (Flyvbjerg 2001; Stake 1995; Laine, Bamberg & Jokinen 2007), jonka tarkoituksena ei ole luoda kansalaisvaikuttamiseen kytkeytyvästä yhteisöllisyydestä määrällisen tutkimuksen tapaan yleistettävää kuvausta. Sen sijaan tutkimusotteen anti kiteytyy siinä, miten tämän artikkelin tapausta analysoidaan siitä näkökulmasta, *mitä* ja *miten* yhteisöllisyyden ja vaikuttamisen käsitteleminen yhdessä voi tuoda lisää yhteisöllisyyskeskusteluun. Tutkimusotetta on kritisoitu sen avulla saatavien tulosten heikosta yleistettävyydestä, mihin tapaustutkijat ovat vastanneet painottamalla hyvän esimerkin ja vankan kuvauksen voimaa (Flyvbjerg 2001; 2006); tapaustutkimus auttaa lähestymään tutkimuskohdetta sen erityisyydet, käytännöt ja kontekstiherkkyiden huomioiden (Stake 1995). Tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten tapaus muotoutui; millaiset tekijät ja olosuhteet vaikuttivat tapaukseen, miksi jotakin tapahtui, ja miten. Kun määrällisessä tutkimuksessa pyritään *yleistämiseen*, on tapaustutkimuksen tavoitteena *ymmärtää* tapausta (Laine ym. 2007, 10–12). Vaikka tapaukset ovat uniikkeja, niitä ei kuvata erillisinä esimerkkeinä todellisuudesta. Tapauksia tarkastellaan niiden taustan, kontekstin ja vaikutusten kimppuna, jonka pohjalta voi löytyä tapauksen yleisempi merkitys.

Tutkimusaineisto pohjautuu kahdeksan Annikinkadun puutalo-korttelin asukkaan teemahaastatteluun², joista olen poiminut sitaatteja tekstiä havainnollistamaan. Aineiston keräämisessä olen käyttänyt teemahaastattelujen lisäksi suoran havainnoinnin³ menetelmää osallistumalla korttelissa järjestettyihin tapahtumiin. Esittelen seuraavaksi lyhyesti artikkelin teoreettisen taustan eli käytäntöjä ja performatiivisuutta painottavat lähestymistavat sekä nostan esiin yhteisöllisyyden ja mediavälitteisyyden kytköksiä. Tapauksen esittelyn jälkeen käyn läpi asukasyhteisön kortteliin liittämiä merkityksiä, jotka ohjasivat osittain vaikuttamisessa käytettyjen keinojen valintaa. Niiden pohjalta jatkan yhteisön performatiivisen ja käytäntösidonnaisen toiminnan kuvaamiseen. Lopussa pohdin yhteisön merkityksellistämisen prosessia sekä aineiston antia tämänhetkisellemme yhteisöllisyyskeskustelulle.

Käytäntölähtöisyys ja toiminnan performatiivisuus

Yhteisöllisyyden tarkasteluun tuomani performatiivinen ulottuvuus liittyy tapauksen yhteisön ja kiistan kohteena olevan korttelin jatkuvaan julkiseen uudelleen määrittelyyn. Lähestyn yhteisöllisyyttä *performatiivisena rakennelmana*⁴, jolla pyrittiin tiettyyn tavoitteeseen, ja joka rakentui paikallisissa *käytännöissä*. Nojaan analyysissäni käy-

2. Haastattelut lähiluettiin ja teemoiteltiin. Haastateltavien valinnassa hyödynnettiin lumipallomenetelmää, jotta haastatteluihin valikoituisivat henkilöt, jotka olivat vahvasti mukana korttelin toiminnassa ja kaavahankkeisiin osallistumisessa. Viittaa haastateltavien puheeseen tekstin haastatteluotteissa H-kirjaimella.
3. Havainnoinnin menetelmässä tutkija voi olla joko aktiivinen osallistuja tai passiivinen toiminnan ja muiden käyttäytymisen havainnoija ja tarkkailija. Koska osallistuvan havainnoinnin käsite pitää sisällään myös tutkijan aktiivisen osallistumisen tilanteeseen (kuten toimintatutkimuksessa), käytän Annikinkadun tapauksessa käyttämästäni menetelmästä termiä suora havainnointi (ks. Saaränen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tällöin tutkittavat eivät ole tietoisia tutkijan läsnäolosta havainnointitilanteessa.
4. En väitä, että yhteisöllisyys olisi Annikinkadun tapauksessa täysin performatiivisuuden tuotos. Tuon käsitteen mukaan, sillä se auttaa avaamaan yhteisöllisyyden luonnetta kansalaisvaikuttamisen projektissa.

täntölähtöisyyden teoriaan, jonka mukaan käsitykset todellisuudesta syntyvät ja muotoutuvat arkielämän neuvotteluissa ja kamppailuissa. Nämä neuvottelut nivoutuvat konkreettisiin, monitulkintaisiin ja sitkeisiin käytännön kysymyksiin (Hajer & Wagenaar 2003, 14). Suuntaus korostaa tiedon vuorovaikutuksellisessa toiminnassa muodostuvaa luonnetta (esim. Wagenaar & Cook 2003; Irwin & Wynne 1996; Lave & Wenger 1991). Toimijat neuvottelevat ja järjestävät maailmaa toiminnassa muotoutuvissa *interaktiivisissa* ja *kontekstisidonnaisissa* käytännöissä (Wagenaar & Cook 2003). Näkökulma ohjaa huomaamaan nimenomaan tilanteisuuden vaikutuksen kysymyksen ratkaisuun; tietoa käsitellään suhteessa tilanteeseen ja kontekstiin, jotka rakentuvat vuorovaikutteisesti.

Performatiivisuuden olemus juontaa performanssin käsitteestä, jonka lähtökohdat ovat esittävässä taiteessa. Termiä on sovellettu myös taiteen ja teatterin ulkopuolelle, kuten kulttuurin, yhteiskunnan ja käyttäytymisen tutkimukseen, erityisesti vuorovaikutussuhteiden ja identiteetin tutkimiseen (Hakola 2006). Käsite tekee tilaa sosiaalisten prosessien hahmottamiselle dramaturgisiin keinoin (Hajer 2006). Viime vuosina politiikkaprosessien tutkimukseen, erityisesti tulkitsevaan politiikka-analyysiin⁵ rantautunut käsitys performatiivisuudesta auttaa pääsemään kiinni käytäntöjen ja tilanteissa tuotetun tiedon esityksellisyiden tarkasteluun. Annikinkadun tapauksen analysoimisessa käsitteen relevanttius nousee siitä, miten yhteisö antoi asioille merkityksiä ja muokkasi toimintaansa käytännöistä nousevien valintojen ja merkitystenantojen mukaan. Performatiivisessa toiminnassa todellisuus käsitetään avoimeksi, dynaamiseksi ja kiistanalaiseksi tilaksi, jossa toiminta vaikuttaa siihen, millaiseksi todellisuus muodostuu (Healy 2003, 98). Yhteisöjen tutkimukseen vähemmän sovellettu performatiivisuuden ajatus kytkeytyy haluuni korostaa nimenomaan sitä, miten mediavälitteinen toiminta syntyy erilaisten toimijoiden keskinäisten suhteiden ja vuorovaikutuksen pohjalta, ei pelkästään

5. Tulkitsevan politiikka-analyysin (*interpretive policy analysis*) lähestymistapa huomioi politiikkaprosessien muotoutumisen kompleksisena, käytäntöihin sidonnaisena prosessina. Suuntaus kiinnittää huomiota politiikkaprosesseissa tapahtuvaan ongelmanmäärittelyyn ja käytännöt huomioon ottavaan ongelman arviointiin ja päätöksentekoon (Hajer & Wagenaar 2003).

esimerkiksi mediaesityksissä. Kokemuksellisuuden avulla performatiivisessa toiminnassa käsillä oleviin kysymyksiin kiinnitetään huomiota ja rakennetaan merkityksiä. Se nostaa esiin asetelman, jossa joku esittää jollekin jotakin; yleisön ja esittäjän suhteen (ks. Goffman 1959).⁶

Yhteisöllisyyden ja mediavälitteisyyden ytkennät

Viimeaikaiset keskustelut yhteisöllisen toiminnan luonteesta ovat mediatutkimuksessa liittyneet erityisesti viestintäteknologiaan ja sosiaaliseen mediaan, jonka eri sovelluksissa ja palveluissa yhteisöt saavat merkityksensä sosiaalisessa verkostoitumisessa ja yhdessä toimimisessa (esim. Matikainen 2008; Jenkins 2006; Feenberg & Barney 2004; Bowman & Willis 2003). Verkkoyhteisöjen lisääntymisen aikaansaamat mosaiikkimaiset sosiaaliset verkostot ovat herättäneet keskustelua yhteisö-käsitteen sisällöstä ja ajankohtaisuudesta (Saastamoinen tässä teoksessa; Fernback 2007; Pentzold 2010), mutta myös perinteisempien, vahvoin sosiaalisiin suhteisiin pohjautuvien yhteisöjen merkityksestä yhteiskunnallisiin ongelmiin reagoimisessa (esim. Bauman 2001; Saastamoinen 2002). Postmodernissa yhteiskunnassa yhteisöllisyyden on toivottu tuovan vakautta globalisaatioketityksen vaikutuksiin, jatkuvaan muutokseen ja epävarmuuden lisääntymiseen (Saastamoinen 2002). Yhteisöjen merkitystä onkin korostettu vasta-reaktiona erityisesti verkkoympäristön edistämälle individualismille, josta juontuva yhteisöllisyyden puute on yhdistetty kasvavaan turvatomuuteen, rikollisuuteen ja sosiaalisen kanssakäymisen vähyteen (esim. Taylor 2003, 9).

6. Sijoitan performatiivisuuden (poliittisen) toiminnan kontekstiin, enkä käytä sitä tässä esimerkiksi yksilön identiteettiä määrittelevän sosiaalisen toiminnan näkökulmasta. Käytän performatiivisuutta osoittamaan sitä *julkista vuorovaikutusta*, jota kansalaisosallistumisessa ja julkisessa keskustelussa käydään. Julkisissa esiintymisissä voidaan nähdä muodostuvan tietynlaisia rooleja tai toimijapositioita, joilla pyritään määritelyihin tavoitteisiin (Hajer 2006).

Perinteisesti yhteisöjen tunnuspiirteet korostavat tunteita yhteisestä historiasta, kulttuurista ja arvoista. Mediavälitteisessä yhteiskunnassa yhteisöjen kokema yhteenkuuluvuus on liitetty pikemmin yhteisiin intresseihin, tietoihin ja taitoihin kuin yhteisesti jaettuun tai koettuun historiaan (Jankowski 2006; Uusitalo 2008, 184). Verkkoyhteisöjä, kuten fani- tai peliyhteisöjä, luonnehtivat yhteiset kiinnostuksen kohteet ja samanhenkisyyden kokeminen verkkomediassa. Tosin yhteiseksi koetun historian tai kulttuurin voi yhä katsoa yhteisöjä ylläpitäväksi voimaksi, mikä tulee näkyviin esimerkiksi alkuperäisen kotimaansa ulkopuolella diasporassa elävissä kulttuurisissa yhteisöissä. Näiden yhteisöjen yhteydenpidossa verkkoteknologia on keskeinen väline (esim. D’Haenens, Koeman & Saeys 2007). Tässä artikkelissa mediajulkisuus tarjosi yhden väylän tehdä julkiseksi yhteisön korttelille luomia merkityksiä ja hakea yleisön tukea kansalaisvaikuttamisen eri vaiheissa. Media toimi välillisesti yhtenä yhteisön julkisen olemuksen muokkaamisen tilana.

Tapaus Annikinkatu

Annikinkadun puutalokortteli sijaitsee Tampereella Tammelan kaupunginosassa lähellä kaupungin keskustaa. 1900-luvun alussa rakennettu kortteli on Amurin työläismuseokorttelin ohella toinen Tampereella säilynyt umpipihallinen puutalokortteli. Korttelin tulevaisuus oli 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa vaakalaudalla, sillä Tampereen kaupunki suunnitteli sen purkamista puistoksi kaavoitetun alueen alta. 60-luvulla laaditussa asemakaavassa Annikinkadun kortteli kaavoitettiin puistoksi, mutta kaupunki ei nähnyt purkamista silloin ajankohtaiseksi, vaan keskittyi korttelin ympärille nousevien kerrostalojen rakentamiseen. Yksityisomistuksessa ollut kortteli siirtyi vaihteittain kaupungin omistukseen vuokrataloiksi.⁷

7. Lähde: www.annikinkatu.net

Koska asunnoissa ei ollut sisävessoja tai suihkuja eikä niihin tullut lämmintä vettä, koostui asukaskanta pääosin kaupungin sinne asuttamista vähätuloisista tamperelaisista. 1980-luvulla taloihin alkoi muuttaa nuorta väkeä, kuten opiskelijoita, joille kortteli oli edullinen asuinpaikka lähellä kaupungin keskustaa. Korttelin yhteisöllisyys pohjautui tuolloin talojen rakenteeseen, joka pakotti asukkaita kohtaamaan toisiaan päivittäisissä askareissa, kuten seuraava haastattelukatkelma kertoo:

”Se eläminen oli yhteisöllistä ja yhteisöllisyyden perusidea oli sen talon rakentees, et jos asuu semmoses talos, jossa sisäpihalle antaa kaikkien ulko-ovet, no joissain rapuis on kaks ovee, mut kaikki kulkee siihen pihalle ja sit on ulkokuusi. Kaikki kulkee monta kertaa päivässä siihen pihalle kesät talvet, niin siinä ihmiset tapaa toisensa, ne kohtaa toisiansa, ne tulee tuntemaan ja tietämään. Siel ei voi, siel on erittäin hankala eriytyä, tosin sekin on mahdollista koska siel oli esimerkkejä siitäkin.” –H4

Asumisen yhteisöllisyyteen ei pitkään kiinnitetty erityisempää huomiota, vaan talojen rakenne ja sijainnin muodostama pihapiiri loivat vuorovaikutusta asukkaiden välille. Yhteisöllisyydeksi⁸ tässä kutsuttu vuorovaikutteinen toiminta ei ollut – kuten tekstin alun sitaattistakin käy ilmi – tietoisesti rakennettua, vaan se nousi asumisen muodosta, johon sisältyi arkielämän luontevaa sosiaalista kanssakäymistä ja asumisen arkisten askareiden hoitamista yhdessä naapurien kanssa, kuten polttopuiden tilaamista asuntojen lämmitystä varten.

Kansalaisvaikuttaminen korttelin suojeluksi käynnistyi vuonna 1989, kun kaupungin suunnitelmat korttelin purkamisesta Tammelaan

8. Lehtonen (1990) on todennut yhteisöllisyyden käsitteestä, että yleinen viittaaminen tilaan, vuorovaikutukseen tai yhteenkuuluvuuteen ei vie käsitteen määrittelyä eteenpäin. Yhdessä asuviin tai eläviin ihmisiin on viitattu usein liian helposti yhteisönä, mutta tällaiset kriteerit jäävät liian yleisiksi, jotta niillä voitaisiin kertoa laajan vaihteluvälin skaalalla toimivasta ilmiöstä. Sen sijaan tulisi tunnistaa se piste, jossa yleinen yhteisyys muuttuu erityiseksi yhteisöksi, määrittellä yhteisölle tyypilliset vuorovaikutuksen muodot sekä osoittaa ehtoja, joiden pohjalta symbolinen yhteisyys hyväksytään yhteisön muodoksi. (Lehtonen 1990, 17–18.)

sijoittuvien asuntomessujen suunnitelmien yhteydessä tulivat asukkaiden tietoon. Vuonna 1990 asukkaat tekivät kaupungille kunnallisoitteen korttelin säilyttämiseksi, minkä jälkeen vaikuttamisen prosessi jatkui vielä useita vuosia. Kiista kesti vuoteen 2001 asti, minkä jälkeen kansalaistoiminta jatkui hieman toisentyypisenä. Kun suojelupäätös vuonna 2001 tehtiin, alkoi uusi suunnitteluprosessi, jossa keskityttiin uuden, rakennukset säilyttävän kaavan laatimiseen alueelle. Se jatkui v. 2003–2004 asti, jolloin talot säilyttävä suojelukaava hyväksyttiin. Vuonna 2007 kaupunki myi korttelin uudelle omistajalle kunnostusvelvoitteella, ja talojen silloiset asukkaat joutuivat muuttamaan pois. Nyt korttelissa asutaan taas.

Tapauksen tarkastelujakso, vuodet 1990–2007, sisältää sekä korttelin suojeluun että suojelupäätöstä seuraavan kaavan valmisteluun liittyvän kansalaisvaikuttamisen. Asukashaastattelujen perusteella korttelista voi erottaa kaksi eri toimintakautta, joista ensimmäisessä keskityttiin vahvasti suojelupäätöksen hankkimiseen korttelille ja toisessa yhteisöllisen asumiskulttuurin edistämiseen. Näissä vaiheissa asukkaat artikuloivat sekä korttelin merkitystä että siellä syntyneitä yhteisöllisyyttä eri painotuksin. Ensimmäisen toimintakauden aikana fokus oli korttelissa asukkaiden kotina sekä rakennushistoriallisesti tärkeänä kohteena. Suojelupäätöksen jälkeen alkaneen toisentyypisen toimintakauden aikana korostettiin sitä, miten talon rakenteen mahdollistama yhteisöllinen asumismuoto oli urbaanissa ympäristössä erityistä ja tarjosi kokeilualustan kaupunkitilan kehittämislle.⁹

9. Annikinkadulla asukastoiminta oli joustavaa. Toimintaan osallistuivat asukkaista vaihtelevasti ne, joita kansalaisvaikuttaminen tai korttelitapahtumien järjestäminen kiinnosti. Toimivien asukkaiden määrään vaikutti luonnollisesti asukaskannan vaihtuvuus sekä asumisen epävarmuus, jotka liittyivät epäselvyyteen korttelin tulevaisuudesta. 2000-luvulla aktiivisimman ydinjoukon kooksi arvioitiin haastatteluissa noin 10–15 henkilöä.

Tulkinnat suuntaavat vaikuttamiskeinoja

Kaupunkisuunnitteluun vaikuttamiseen liittyy kiistoja, sillä ne kokoavat yhteen eri toimijoita, intressejä ja arvoja (esim. Bäcklund, Häkli & Schulman 2002). Kompleksisessa kaupunkiympäristössä toimijat koettavat vallata tilaa näkemyksilleen. Annikinkadun tapauksessa suunnittelun kysymys eli puutalokorttelin tulevaisuus muotoutui sen mukaan, mikä taho asiasta puhui. Keskeisiä toimijoita olivat Tampereen kaupunki, korttelin asukasyhteisö ja naapuritalot sekä ympäristöministeriö, jonka väliintulolla oli suuri merkitys suojelupäätökselle.¹⁰ Asukkaiden haastattelupuheen mukaan Tampereen kaupunki määritteli korttelin huonokuntoiseksi ja samalla Tammelan alueen arvolla haitalliseksi. Kaupunginhallinto arvioi tilanteen 60-luvulla laaditun kaavan pohjalta, mutta asukkaat määrittivät kysymystä toisin, ja korttelin merkityksellistäminen eri kehyksillä avasi tulevan käytön ratkaisuvaihtoehtoja. Tapausta voidaan tarkastella myös kansalaislähtöisenä innovaationa (vrt. Mäkinen tässä kirjassa), joka syntyi kun kaupunkisuunnittelua lähestyttiin vallitsevasta, hallinnon tarjoamasta kehyksestä eroavin tavoin. Asukkaiden tavoitteena oli luoda korttelille positiivista julkisuutta, muuttaa suojelun vastustajien mielikuvaa korttelista ja tuoda esiin sen merkitys kaupunginosan asukkaille ja muille kaupunkilaisille. Tapauksesta syntyy kuva asukkaiden viestinnällisestä ”strategiasta”, jossa toiminta sai performatiivisia piirteitä.

Erotin haastateltavien puheesta tapoja kehystää korttelin merkitys, joilla pyrittiin argumentoimaan suojelussa ja myöhemmin suojelupäätöksen jälkeen säilyttävän kaavan laatimisessa. Vahvimmin esiin nousseita kehyksiä¹¹ olivat 1) korttelin merkitys kotina, jota käsiteltiin

10. Tässä tutkimuksessa keskityn korttelin asukkaiden näkökulmaan enkä ole tarkastellut prosessin muiden toimijoiden, kuten virkamiesten tai naapuritalojen asukkaiden näkemyksiä. Tuon kuitenkin esiin haastattelupuheessa esiintyviä käsityksiä ja asetelmia, joita korttelin asukkaat liittävät hallintoon ja naapuritaloihin havainnollistaakseni heidän näkökulmaansa tamperelaiseen osallistumisen toimintatilaan.
11. Kehyksen käsite viittaa asian tulkintakehykseen (Goffman 1974). Sen avulla tunnistamme ja annamme asioille merkityksiä, toisin sanoen kehys kertoo siitä, miten määrittelimme asioita toiminnassa (Goffman 1974; ks. myös Snow & Benford 1988).

vahvasti tunteiden kautta, 2) korttelin kulttuurihistoriallinen merkitys, ja 3) sen merkitys osana kulttuurista, kestävästä kaupunkitilasta. Merkitykset painoutuivat hieman eri tavoin riippuen siitä, mistä ajanjaksosta haastateltavat puhuivat. Aluksi toiminnan ytimessä oli huoli oman kodin menetyksestä, ja puheessa nousevat esiin affektiiviset seikat. Asukkaat kokivat, että heidän kotiaan uhattiin, ja että heidän oli taisteltava perheidensä asuntojen puolesta. Yksi haastateltavista totesi:

”Et sillä ei ollu semmosta valtavasti laajempaa vielä ehkä siinä semmosta rakennussuojelullista, vaan että nyt ette tätä meidän rakasta kotia tästä alta vie, se oli se tunnelma silloin siinä vaiheessa.” –H7

Tämä kehystys oli vahva erityisesti korttelin säilyttämiseen pyrkivän kansalaistoiminnan käynnistyessä, jolloin muut merkityksellistämisen kehukset eivät olleet muotoutuneet. Puheesta nousee esiin, miten asukkaille oli vuosien myötä kehittynyt erityinen sidos kortteliin. Sidos näkyi esimerkiksi siinä, miten he olivat ryhtyneet huolehtimaan rakennusten kunnosta. Vaikka he asuivat taloissa kaupungin vuokralaisina – sinänsä ilman kunnossapitovelvoitetta – he kokivat velvollisuudekseen pitää huolta rakennuksista ja osittain niiden remontoimisesta.

Suojeluun tähtäävän kansalaistoiminnan oltua käynnissä jonkin aikaa tulkinat korttelista monipuolistuivat, sillä asukkaat huomasivat tarvitsevansa argumenttiensa taustalle vahvempia perusteita. Jotta he saisivat välitettyä viestinsä korttelin merkityksestä päätöksentekijöille ja muille kaupunkilaisille, erityisesti suojelua vastustaville naapurikerrostaloille, asukkaat ymmärsivät, että heidän oli löydettävä korttelin säilyttämistä vastustavia tahoja vakuuttavia argumentteja.

Kulttuurihistoriallinen merkitys nousee haastateltavien puheesta esiin, kun he kehystävät korttelin ja sen olemassaolon oikeutuksen rakennussuojelun ja paikallishistorian funktiolla. Asukkaiden mielestä kaupunki ei suojelukiistan aikana ymmärtänyt talojen kulttuurihistoriallisuutta, joka perustui arkkitehtuuriseen arvoon sekä siihen, että kortteli oli ainoa säilynyt vanhan Tammelan umpipihakortteli. Kulttuurihistorian painottamiseen vaikutti museoviraston lausunto

sen arkkitehtuurisesta merkityksestä, mikä toimi yhteisön vaikuttamispyrkimyksissä yleisemmin hyväksyttävämpänä suojelun perusteena kuin affektiiviset argumentit (vrt. Mansbridge 2003). Paikallishistoriaan liittyvän merkityksen tulkittiin toimivan hyväksyttävämpänä oikeutuksena korttelin suojelulle, jotta se voisi jatkossakin ilmentää kaupungin säilynyttä rakennushistoriaa kaupunkilaisille. Korttelia merkityksellistettiin myös tamperelaisuuden avulla. Paitsi esimerkiksi 1900-luvun alun puutalorakentamisesta, asukkaat korostivat sen arvoa osana Tamperetta:

”Ymmärrettiin myös se, että jos halutaan vaikuttaa niin sen täytyy tapahtua osana sitä tamperelaisuutta ja ikään kuin saada se, se Tamperelan kivitalojen porukka jotenkin edes ymmärtämään mitä me haetaan. Että ne oli hyvin semmosia sovinnollisia ja ystävällisiä ne meidän yhteydenotot sinnepäin.” –H7

Asukkaat ymmärsivät tamperelaisuuden ja kaupungin historian suojeluperusteiksi, jonka eri toimijaryhmät voisivat jakaa. Identifioimalla korttelia ”vanhan tamperelaisuuden” ilmentäjäksi he koettivat vedota vastustajien ja muiden kaupunkilaisten arvoihin ja arvostuksiin. Tamperelaista kulttuurihistoriaa korostamalla tarjottiin samastumiskohdetta kaupunkihistorian säilymisestä huolestuneille ja kiinnostuneille kaupunkilaisille.¹² Kolmantena kehystenä erottui kaupunkitilan kehys, jota avaan seuraavaksi. Tämä kehys kertoo selvimmin yhteisön performatiivisesta toiminnasta, jonka avulla yhteisö myös määritteli itseään toimijana.

12. Jaettuuihin tunteisiin ja kokemuksiin kiinnittyvää yhteisyyttä on kutsuttu symboliseksi, jota tamperelaisuuden painottamisen voi tulkita lähestyvän (ks. Lehtonen 1990, 26–27). Symbolinen yhteisyys määrittyy Lehtosen tulkinnassa tosin tiukemmin kuin korttelin tapauksessa, sillä hän toteaa sen määräävän suhtautumisen tiettyihin asiantiloihin ja vaikuttavan siten käyttäytymiseen, vuorovaikutusmuotoihin ja ajankäytön rakenteisiin (emt., 27).

Kestävää kaupunkitilaa piipahtamispihalla

Erityisesti 2000-luvun puolella muotoutuneeseen toimintaan korttelissa liittyy sen kaupunkitilallinen ja -kulttuurinen merkitys, joka ehdottaa kulttuurihistoriallisesti tärkeän kohteen säilyttämistä toiminnallisemmalla tavalla kuin tekemällä vanhasta talosta museokohteen. Kaupunkitilallinen merkitys liitettiin haastattelupuheessa siihen, miten tärkeää olisi ymmärtää korttelin rooli ja asumismuodon erityisyys osana kaupunkia ja kaupunkikulttuuria siten, että sen miljööstä pääsisivät osallisiksi myös muut tamperelaiset. Vaikka kortteli oli asukkaiden koti, he ymmärsivät, että talojen säilyminen jatkossa vaatisi niiden hyödyntämistä laajemmin kuin yksityisenä asuintalona. Kun suojelupäätös turvasi talojen säilymisen, halusivat asukkaat korostaa korttelin erityisyyttä. He päättivät avata yksityistä pihapiiriä ja osallistua kaupunkitilan luomiseen tekemällä toiminnallaan urbaanista ympäristöstä elävämpää.¹³

Korttelin erityiseksi koettua asumismuotoa haluttiin tehdä julkisesti tutummaksi ja pohtia suojeltujen rakennusten hyötyä laajemmin. Samalla haluttiin ottaa kantaa käynnissä olevan uuden kaavan laatimiseen, jotta asumiskulttuurin erityispiirteet pääsisivät siinä esiin. Asukkaat alkoivat pohtia kestävästä asumisen mallin kehittelyä. He keksivät idean piipahtamispihasta, joka liittyi ajatukseen asuinyhteisöistä eli Annikinkinkadun termein *kylistä* merkityksellisinä toimijoina. Piha perustui ajatukseen siitä, että Annikin yhteisö pystyisi luomaan kaupunkilaisille kulttuuritapahtumia tarjoavan pihapiirin. Idealla haluttiin yhdistää korttelin paikalle kaavoitettu ja lähikerrostaloille luvattu puisto ja asukkaiden visio kulttuurikorttelista:

13. Kaikki asukkaat eivät olleet pihan avaamisen kannalla, mutta hyväksyivät sen, koska se oli korttelin tulevaisuuden kannalta järkevää. Asukaspuhjan heterogeenisyys näkyi toiminnassa esimerkiksi juuri siten, että kaikki eivät olleet täysin samanmielisiä korttelitilan käytöstä. Vaikka kuvauksesta voi helposti muotoutua kuva sulavasta kansalaistoiminnasta, tuli haastatteluissa esiin myös toiminnassa koettuja väsymyksen, turhautuneisuuden ja erimielisyyden hetkiä.

”...kun me haluttiin tästä tehdä tää synteesi just, että onko asuintalo, asuinpiha vai se puisto. Niin sen synteesi on tietysti piipahtamispiha eli yleisölle avoin piha.[...]”

”Eli tää on semmonen proggis, mikä lisää ihmisten luottamusta siihen, että asioitten eteenpäin viemisestä voi syntyä jotain oikeeta. Se on yks ihan selvä ja sitten mun mielestä Annikin rooli on kyllä ollu myös häivyttää ihmisten mielestä semmosta vastakkainasettelua just, että joku on jotain ja joku jotain muuta eli täs tapauksessa tää puisto-asuin. Eli tavallaan lisätä semmosta kykyä nähdä asioita eri tavalla ja sitä kautta synnyttää uutta.” –H1

Haastattelujen mukaan yhteinen tila avautuisi toiminnallisena, moniäänisenä, vaihtelevana ja kaupunkilaisille merkityksellisenä. Eräs haastateltava kiteytti asian näin:

”Se halu jotenkin jakaa sitä sitä sen pihan idyllistä ränsistynyttä romantiikkaa mitä siinä oli ja muutenkin sitä, ja myöskin ehkä sitten totta kai saada sille suojeluhankkeelle sitä kautta tukea, et kun nähdään miten monelle tavalla tommostakin kaupungin silmissä arvotonta ränsistynyttä vanhaa puutalonrähjää, et miten monella tavalla sitä voi käyttää hyödyks ja miten siitä voi laajasti tamperelaiset, kaupunkilaiset päästä nauttimaan. Että se ei oo vaan siellä asuvien yksityisoikeus vaan että se on osa tamperelaista kulttuurihistoriaa ja kulttuuriperintöä myöskin ja että ois hienoo et se säilyis jollain lailla.” –H3

Yhteisöllisen, kestäväan asumiskulttuurin ajattelussa urbaanit kyläyhteisöt voisivat olla keskeisiä toimijoita niin paikallisella tasolla kuin yhteiskunnallisesti. Yhteisössä haluttiin herätellä keskustelua tällaisen asumismuodon merkityksestä paikallisesti vaikka väestön syrjäytymiseen tai ikääntymiseen liittyviin kysymyksiin reagoimisessa. Haastattelupuheesta nousi kokemuksia ja kysymyksiä, jotka liittyivät esimerkiksi yhteiskunnan tilaan ja yksilöllistymiskehitykseen tai julkisen keskustelun, kansalaisvaikuttamisen ja päätöksenteon yhteyksiin.

Muutamista haastatteluista kävi ilmi turhautuminen julkishallinnon toimintaan, sillä paikallisvaikuttamisessa kansalaisten roolin nähtiin olevan suhteellisen näennäinen, ja julkishallinnon toiminnan poliittista peliä. Joissakin haastatteluissa sivuttiin kaupunkisuunnittelun tutkimuksissa usein todennettua kysymystä legitiimeistä osallistujista (vrt. esim. Niemenmaa 2005). Kansalaisten ja päättäjien etäännyttymisen toisistaan arveltiin olevan yhtenä syynä erilaisille sosiaalisille ongelmille yhteiskunnassa. Poliitikasta vieraantumisen ohella nyky-yhteiskunnan ongelmaksi nähtiin kasvava individualismi. Näitä kysymyksiä pohjittain asukkaiden aloitteesta yhteisössä alkoi 2000-luvulla yhteisöllisen asumiskulttuurin kaudella viritä ajatus siitä, miten paikallisyhteisö voisi olla merkityksellinen toimija paikallispolitiikassa.

Asukkaiden tavat argumentoida korttelin suojelun puolesta kertovat luonnollisesti heidän käsityksistään toimivasta ja elävästä kaupungista. Puheessa esiin nousseessa kaupunkitilallisessa merkityksessä näkyi selvästi ajatus siitä, että yksityinen tai tarkoin säädelty tila ei edistä elävää kaupunkirakennetta ja -kulttuuria. Tämä kanta eroaa nykyisin pikemmin tilojen entistä tarkempaan säätelyyn ja valvontaan suuntaavasta vallitsevasta kehityksestä, kun kaupallisuus ja markkina-voimat hallitsevat yhä vahvemmin kaupunkitilaa (Ridell, Kymäläinen & Nyssönen 2009, 15–16; Koskela 2009). Markkinoiden logiikka muokkaa julkisista tiloista puolijulkisia ja yksityisiä ja antaa tiloja hallinnoiville tahoille vallan määrittää, miten ja ketkä niitä saavat käyttää, sekä välillisesti vaikuttaa myös siihen, millaista kaupunkikulttuuria tämä kehitys edistää.

Anninkadun yhteisön ajatusta yhdistää julkista ja yksityistä tilaa voidaan verrata väljän ja tiukan tilan käsitteisiin (ks. Kuusisto-Arponen & Tani 2009). Tiukan tilan käyttöä ohjaa ennalta määritelty käyttötarkoitus, joka rajaa tilan käytön mahdollisuuksia, kun taas väljässä tilassa suvaitaan vaihtoehtoisia ja uusia tilan käyttötapoja. Tilan merkitystä väljentämällä Anninkadun tapauksessa osallistuttiin tilan sosiaalisen järjestyksen määrittelyyn, jossa tilan käyttöä ja ihmisten toimintaa ei valvottu kameroilla tai vartiointipartioilla. Rajaamisen ja ulossulkeamisen sijaan kaupunkikulttuurin merkitystä on painotettu vastuuseen

ja välittämiseen kannustamisessa (Koskela 2009, 348). Kaupunkitilat voivatkin tarjota mahdollisuuden anonyymeihin kohtaamisiin ja omien asioiden hoitamiseen, mutta myös kanssaihmisistä välittämiseen (emt., 348). Tällainen Annikinkadun yhteisössäkin näkyvä toimijuus muistuttaa hieman entisajan kyläyhteisöllisyyttä, jossa toisista huolehtiminen ja auttaminen olivat arkielämässä itsestään selviä. Seuraava sitaatti välittää tätä ajatusta:

”Mulle ehkä tietty lämminhenkisyys ja ystävällisyys, mitä Annikin väessä oli, ja se semmonen naapuriapu ihan lähtien semmosesta peruslainailusta että ties aina kellä on se kymmenen litran kattila, että jos piti juhlat niin sen sai aina lainaan tai sauvasekottimen, tai soijakastike jos loppu tai kananmunat, niin silleen perinteisesti aina saatto tehdä semmosen kolkuttelukierroksen.” –H3

Annikilla virinnyt toimintamalli pyrki lähestymään kaupungin ja naapurikerrostalojen vaadetta puistosta ja vaikuttamaan positiivisesti Tammelan alueen elävyyteen sekä koko kaupungin kulttuuritarjontaan hyödyntämällä tässä kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta. Tapaus havainnollistaa, miten paikallisyhteisön täytyi kyetä merkityksellistämään toimintaansa julkisesti yhteisön ulkopuolelle, kun tavoitteena oli kansalaisvaikuttaminen. Merkityksellistämistä tehtiin esimerkiksi metaforilla (ks. Hajer 2006), kuten piipahtamispaha tai kestävän kehityksen mallikortteli, joilla korttelin asukkaat määrivät sen merkitystä kaupunkiympäristön toimijana. Näitä merkityksiä välitettiin yleisölle median ja muiden viestinnällisten keinojen avulla, joita käyn läpi seuraavaksi.

Yhteisö julkisena toimijana

Koko suojelukiistan ja säilyttävän kaavan laatimisprosessin ajan annikkilaiset hyödynsivät lakisäätteisiä osallistumisen mahdollisuuksia,

mutta lähtivät hakemaan myös muita tapoja tuoda asiaansa esiin. Yksi vaikuttamisen väylä oli mediajulkisuus. Monilla korttelin asukkailla oli journalistinen tausta, minkä ansiosta he tunsivat toimituskäytännöt ja olivat verkostoituneita alan toimijoihin:

”Jos me halutaan säilyttää toi kortteli niin meidän on paljon parempi pitää pihajuhlat, jotka ei ole vaihtoehtoiset asuntomessut [...] Tässä se oli se, se oli kokemuksen mukanaan tuomaa, me tiedettiin kyllä hyvin, et mikä kiinnostaa toimittajia, mistä ne mielellään kirjottaa, ja millä sävyllä ne kirjottaa mistäkin asiasta, tää on niinku mediataktiikkaa, ja kyl me sit täs kun sä kattelet näitä eteenpäin [haastateltava näyttää lehtileikkeitä], niin kyl täs on nostettu lapsia syliin...” –H4

Toimittajien lähestymisen ja mediajulkisuuden tavoittelun ohella asukkaat muun muassa lobbasivat ja pyrkivät tapaamaan kaupungin edustajia, keräsivät vetoamuksia korttelin säilyttämisen puolesta, tekivät havainnekuvia korttelista kunnostettuna ja järjestivät tapahtumia, joilla avasivat korttelimiljöötä yhteisön ulkopuolisille. He järjestivät esimerkiksi pihajuhlia, runo- ja musiikkifestivaaleja, myyjäisiä, kirpputoreja sekä tarjosivat tilaa taidenäyttelyille, teatteriesityksille, lastennäytelmille, päivätansseille sekä yhdistysten ja järjestöjen kokoontumisille. Osa tapahtumista, erityisesti Annikin Runofestivaali, on kasvanut kansallisesti merkittäväksi kulttuuritapahtumaksi. Asukkaiden henkilökohtaisia verkostoja hyödynnettiin asioiden välittämisessä ja tiedottamisessa ruohonjuuritasolla, ja paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa tehtiin yhteistyötä. Vuorovaikutustilanteita ei järjestetty vain kaavahankkeisiin vaikuttamiseksi vaan myös kaupungin osan sosiaalisen verkostoitumisen edistämiseksi.

Laajemman kannatuksen saavuttamiseksi suojelulle oli korttelin julkisuuskuva muutettava. Haastattelujen mukaan yleinen mielikuva korttelista oli rapistunut, alkoholistien kansoittama majapaikka, jota käytettiin yhtenä perusteluna sen hajottamiselle ilman, että purkamista esittävät olisivat välttämättä käyneet tutustumassa korttelin tilanteeseen ja selvittäneet mielikuvansa paikkansapitävyyttä. Yhtenä toiminnan

pyrkimyksenä olikin jo alusta lähtien saada ihmisiä tutustumaan kortteliin ja sen asukkaisiin, jotta varsinkin purkamisen kannattajat näkisivät konkreettisesti, millaisesta miljööstä ja asuinyhteisöstä oli kyse. Kutsumalla ihmisiä tutustumaan taloihin asukkaat saattoivat osoittaa, mitä se voisi tarjota kaupunkilaisille ja näin luoda konkreettisella tavalla perusteita suojelemiselle ja mahdollisimman säilyttävän kaavan laatimiselle. Korttelitapahtumissa ei yleensä alleviivattu suojelukiistaa tai kortteliin liittyvää kaavoitushanketta, vaan keskiössä olivat nimenomaan kulttuuritapahtumat ja korttelin säilyttämisen mahdollistamat tilan käytön muodot, mikä vei huomiota kaavoituskysymyksistä kaupunkikulttuurin edistämiseen. Tapahtumilla profiloitiin korttelin arvoa kaupungissa tärkeänä kulttuuritoimijana. Tällä onnistuttiin häivyttämään Annikkiin erityisesti aiemmin suojelukiistan aikana mediajulkisuudessa liitettyä vastakkainasettelua kaupungin, korttelin asukkaiden ja naapuritalojen välillä.

Performatiiviseksi tulkitsemani toiminnan avulla asukkaat pystyivät luomaan korttelin kysymykselle puitteet (vrt. Hajer 2006). Näin he saivat määrittää kantansa suunnittelukysymykseen ja sen ratkaisuun yhdistämällä korttelissa sekä yksityistä että puoliavointa tilaa, millä lähestyivät kaupungin suunnitelmaa puistoalueesta. Performatiivisen toiminnan avulla asukkaat artikuloivat oman ajatuksensa korttelin merkityksestä ja pyrkivät aktiivisesti määrittämään sitä suhteessa tilanteeseen ja kontekstiin. Maarten Hajerin (2006) mukaan performatiivisuuden käsite auttaa tulkitsemaan sitä, miten kontekstuaalinen vuorovaikutus avaa ymmärrystä tilanteista, jotka liittyvät siihen, miten käsillä oleva ongelma tai kysymys ymmärretään, tai miten uutta tietoa, luottamusta tai valtasuhteita tuotetaan ja muokataan. Performatiivisuus ei määritä vain sitä, *kenen sääntöjä* prosessissa noudatetaan, vaan myös sen, *kenen* tai *millainen käsitys* todellisuudesta nousee tai nostetaan määrittävimmäksi, millaiset ajalliset-tilalliset *puitteet* katsotaan sopivammiksi sekä, miten *ehdot legitiimin intervention* olemukselle rakentuvat (Hajer 2006, 48). Performatiivisen toiminnan käsite alleviivaa mediavälitteisen toiminnan *esityksellisyyttä*, jota Annikinkadun korttelin tapauksessa on nähtävissä. Toiminnan 'mediastrategiat' osoittavat, että asukkaat

tunsivat median ja journalismin toimintalogiikan, jossa toimittajat tulevat paikan päälle, kun jotakin tapahtuu. Näin yhteisö viesti julkisesti median välityksellä esimerkiksi korttelitapahtumia järjestämällä. Tapahtumat toimivat myös itsenäisinä julkisina tiloina, jotka olivat yksi performatiivinen keino viestiä korttelin merkitystä ulospäin.

Kaupunkikulttuuria ja julkisuutta painottavan toiminnan tavan valitsemiseen vaikutti paitsi annikkilaisten orientaatio kaupunkitilan käyttöön, mutta myös rajattu asema, johon asukkaat usein hallinnon toimesta asetetaan. Koska he kokivat hallinnon tarjoamat vaikuttamisen väylät riittämättömiksi, oli vaihtoehtona toisenlaisten osallistumisen kanavien kehittäminen. Esimerkiksi kaupungin järjestämiin yleisötilaisuuksiin ei oltu täysin tyytyväisiä, sillä niissä kaupunkilaisten osaksi jäi helposti vain käydä kuuntelemissa jo tehtyjä suunnitelmia todellisen dialogisen keskustelun sijaan. Sen sijaan viestintä mediaa hyödyntämällä tai kulttuuritapahtumien järjestämisellä ja niistä tiedottamalla, koettiin haastateltavien puheessa antoisammaksi, positiivisemmaksi ja omaa merkityksellisyyttä ja taitoja vahvistavaksi kokemukseksi.

Haastatteluista käy ilmi asukkaiden käsitys viestinnästä, jossa painottuu tarve konkretisoida informaatiota käytännössä. Kuten esimerkiksi silloin kun suunnitelmat kortteliin suunnitellusta parkki-alueesta ja sen alle jäävästä alueesta tulivat asukkaiden tietoon, he aitasivat suunnitelmassa määritetyn tilan korttelin läheisyydestä ja näin konkretisoivat ympäristön asukkaille ja käyttäjille kaupungin hallintokieltä. Esimerkissä kiteytyy hyvin asukkaiden valitsema viestinnällinen strategia ja aktiivinen tapa viestiä. Viestintä käsitettiin laajemmin kuin hallinnossa, joka tukeutuu viestinnässään paljolti esimerkiksi kaupungin ilmoitustauluilla julkaistaviin virallisiin tiedotteisiin. Ongelmana on, että tällainen viestintästrategia ei aina tavoita hallinnollisen toiminnan kohteita eli asukkaita. Annikkilaisille käytännön toiminta oli osa yhteisön viestintää, jossa pyrittiin kääntämään hallinnon suunnitelmia alueen asukkaiden arkisiin käytäntöihin sitoutuneelle kokemukselliselle kielelle.

Yhteisö kannatukseen innostajana

Kuten aiemmin totesin, kortteliä tehtiin tunnetuksi innostamalla ihmisiä tapahtumien yleisöiksi, mutta myös esiintyjiksi ja vapaaehtoisiksi tapahtumien järjestelyihin. Samalla asukkaat toivoivat, että heidän työnsä korttelin säilyttävän kaavan puolesta tulisi tukea, jos sekä kaupunkilaiset että ulkopaikkakuntalaiset huomaisivat korttelin arvon ja kiinnostuisivat sen tulevaisuuteen liittyvistä ratkaisuksista. Yhden haastateltavan sanoin kortteli sai lopulta “niin paljon positiivista täämöstä goodwilliä”, mikä vähitellen pehmensi vastustajien jyrkkiä kantoja kortteliä kohtaan.

Yhteiskunnallisia liikkeitä tutkineiden David Snown ja Robert Benfordin (1988) mukaan kansalaisliikkeet kehystävät kysymyksiä siten, että ne julkisuudessa mobilisoisivat toimijoita, keräisivät yleisön kannatusta ja heikentäisivät vastustajien toimintaa. Toiminnan tarkoituksen julkiseksi tekemisen lisäksi Snow ja Benford ovat todenneet tarpeen asioiden kehystämiseen siten, että se herättää motivaation toimia (emt., 202). Toimintaan ja kannatukseen innostamisessa oli kyse myös korttelin merkityksellistämisestä, joka on nähty yhdeksi mobilisointiprosessin osaksi sosiaalisten ja poliittisten verkostojen luomisen ja kollektiivisen toiminnan mahdollistavien poliittisten mahdollisuuksien ohella (Klandermans & Tarrow 1988, 3). Performatiivisen toiminnan voima tulee esiin siinä, miten asukkaat pyrkivät lähestymään korttelin yleisöä¹⁴ suojelun ja säilyttämisen tärkeydestä kertovalla vakuuttavalla tavalla (ks. Hajer 2006, 49; vrt. Snow & Benford 1988; Pietilä & Ridell 2008, 32–33). Kun he kutsuivat yleisöjä tutustumaan kortteliin, he tarjosivat *kokemuksellisuuden* mahdollisuutta, jonka pohjalta ihmiset voisivat muodostaa omakohtaisen käsityksen korttelista. Performatiivisen toiminnan vaikutus ja yleisön mobilisointi suojeluhankkeelle

14. Käytän tässä yleisö-termiä kuvaamaan sitä joukkoa, johon asukkaat pyrkivät vaikuttamaan kannatuksen keräämisessä, ja joka osallistui ja seurasi tapahtumia ja toimintaa tietyssä roolissa. Käsitys yleisöydestä Annikinkadun tapauksessa lähestyy jossain määrin myös julkisoa (*public*), joka muodostuu kun joukko ihmisiä kokoontuu yhteen ja aktivoituu toimimaan julkisesti jonkin asian innostamana (Dewey 2006; ks. myös Pietilä & Ridell 2008).

osoitettavan tuen herättämiseksi tulee esiin esimerkiksi seuraavassa haastatteluluotteessa:

”...pelkästään se, että ne tulee tänne niin se on ollu osallistumista, mä luulen sen takia nää on ollu niin tärkeitä monille, hirveen tärkeitä, että ne on tuntenu että ne on osallistunu tähän juttuun vaan tulemalla tänne ja osallistunu tähän talkoomeininkiin.” –H2

Asuinyhteisön kortteliin liittämien merkitysten tekeminen julkiseksi ja yleisön korttelin kannatukseen mobilisoiminen saattoivat olla yhteydessä median korttelista välittämään kuvaan ja sen muutokseen. Alkuvuosina mediajulkisuudessa esitetty vastakkainasettelu¹⁵ korttelin asukkaiden, naapureiden ja kaupungin välillä väheni 2000-luvun puolella, mihin yhtenä syynä oli luonnollisesti korttelin suojelupäätös. 2000-luvulla korttelia esitettiin positiivisemmin korostamatta menneen suojeluprosessin ristiriitaisuutta, ja jutuissa valotettiin korttelin elämää tapahtumista, kuten runofestivaaleista raportoimalla tai elämäntavan erityisyyteen paneutumalla.¹⁶ Joka tapauksessa mediajulkisuuden koettiin haastatteluissa vahvistaneen annikkilaisten tavoitteiden välittymistä yleisön tietoisuuteen.

Perinteisen valtamediajulkisuuden lisäksi asukasyhteisön julkista kuvaa ja korttelin kannatusta luotiin netissä. Verkon rooliksi muotoutui erityisesti suojeluprosessiin liittyvän tiedon kokoaminen ja välittäminen. Korttelin nettisivuille¹⁷ koottiin tietoa kaavoitushankkeiden etenemisestä, korttelin historiasta, sen asukkaista ja ajankohtaisista tapahtumista. Verkkoon tukeuduttiin ihmisten mobilisoinnissa esimerkiksi tapahtumien talkooväeksi tai osallistujiksi. Sähköpostilistojen ja nettisivujen välityksellä tiedotettiin tulevista tapahtumista ja pyydettiin talkoopaupia soppatykin hoidosta buffettivuoroihin. Vaikka

15. Ks. esim. ”Viimeinen jääne mädäntyy pystyyn” (Aamulehti 15.7.1990), ”Korttelin säilyttäjille niukka erätappio” (Aamulehti 21.6.1995), ”Työläiskaupungin muistomerkkiä uhkaa purku” (Helsingin Sanomat 7.8.1995).

16. Ks. esim. ”Kolmas Annikki jälleen kymppi” (Aamulehti, Moro 7.8.2003), ”Kylä keskellä kaupunkia” (Aamulehti 10.8.2003), ”Vaihtoehtomusiikki hulluannutti juhlakansan” (Aamulehti 8.8.2004).

17. www.annikinkatu.net

verkon merkitys tunnustettiin kansalaistoiminnalle elintärkeäksi, eivät haastateltavat osoittautuneet kovin intohimoisiksi verkkovaikuttajiksi, pikemminkin päinvastoin.

Verkossa yhteisön voi tulkita jatkaneen määrittelytyötään siitä, millaiseksi se halusi julkisuudessa identifioitua. Sivulla on julkaistu valokuvia sekä arkielämästä korttelissa että yleisölle avoimista tapahtumista. Valokuvissa asukkaiden arki kytkeytyy vahvasti vuodenaikojen vaihteluun, mikä puulämmitteisessä korttelissa määritti arjen kulkua. Asukkaat päästävät yleisön tarkkailemaan yhteisön elämää kuvissa, joiden kirjo vaihtelee yhteisistä hetkistä pihalla nuorimpien annikkilaisten elämän alkutaipaleiden kuvaamiseen. Tapahtumien dokumentoinnista muotoutuu käsitys monipuolista kulttuurista toimintaa järjestävästä yhteisöstä. Samalla sivut kertovat myös Annikinkadun yhteisön verkostoista ja siitä tuesta, jota esimerkiksi tapahtumissa esiintyneet taiteilijat ovat halunneet yhteisölle osoittaa. Sivujen vieraskirjan kommentit vahvistavat julkisesti korttelitoiminnan kannatusta ja yhteisötoiminnan merkitystä kaupunkikulttuurissa. Nostamalla esiin yhteisön jäsenten osaamista ja tietoutta Osaamista Annikilla -sivulla yhteisö tarjosi omaa asiantuntemustaan hyödynnettäväksi.

Talon erityisyys yhteisöllisyyden ytimessä

Annikinkadun tapaus kertoo paitsi korttelin, myös *yhteisöllisyyden merkityksellistämistä* sekä yhteisön ulkopuolelle että yhteisön sisällä. Prosessin käynnistäjänä toimi kaavoitushanke, joka asetti puutalokorttelin purkamisuhan alle. Väitän, että ilman kaupungin asettamaa uhkaa ja siitä seurannutta vuosien mittaista prosessia Annikinkadun yhteisöä ei olisi olemassa sellaisena, millaiseksi se erityisesti 2000-luvulla muotoutui. Purku-uhka sai aluksi asukkaat miettimään kaava-hankkeeseen vaikuttamisen keinoja, minkä yhteydessä he ymmärsivät mediavälitteisen toiminnan ja viestinnän roolin korttelin merkityksen

rakentamisessa, sen välittämisessä yleisölle ja suojeluun tähtäävän toiminnan mobilisoimisessa. Korttelin potentiaali kaupunkikulttuurisena toimijana muotoutui, kun asukkaat alkoivat ymmärtää sen suomia puitteita. Vaikka asukasyhteisön kehittäminen palveli vahvasti yhteisön sisäistä elämää ja arjen järjestämistä, tulkitsen, että yhteisön pyrkimyksiä avoimen ja kestävän kaupunkitilan kehittämiseen ohjasi myös tavoite vaikuttaa vahvemmin kaupungin kaavoitussuunnitelmiin ja ehdottaa, millaista kestävä kaupunkikulttuuri voisi olla.

Korttelin asukkaat edustivat erilaista näkemisen tapaa, jossa institutionaalisesti tuotetun, usein median välittämän tiedon rinnalle nostettiin kansalaislähtöistä käsitystä kaupungista. Vaikka kaupunkisuunnitteluun liittyy näennäisesti objektiivisuuden ja neutraaliuden ihanne, ohjaa sen toimintaa liuta intressejä, jotka naamioidaan normatiivisen suunnittelu- ja hallintokielenkäytön taakse. Kuten Tuukka Haarni (1997, 89) on todennut, suunnittelijoiden luoma kuva kaupungista on virallinen tulkinta, mikä asettaa vaihtoehtoiset, kuten asukkaiden, tulkinnat tai suunnitelmat jo lähtökohtaisesti hallinnon virallista tulkintaa heikompaan asemaan. Tilan tuottamisen taustat ovat vahvan professionalismin takana, miksi niiden legitimiyyttä on vaikeaa kyseenalaistaa. Annikkilaiset eivät jakaneet kaupungin näkemystä puutalokorttelin purkamisesta ja alueen rakentamisesta urbaanin elämän symbolien, kuten kerrostalojen ja parkkialueiden pohjalle. Jos tätä hahmotusta vertaa asukkaiden näkemykseen, se vaikuttaa korostavan yksilöllisyyttä ja anonyymisyyttä, yksilöiden eristäytymistä omiin asuntoihinsa ja pakotetuksi sosiaalisuudeksi kutsumaan toimintaa. Pakotetulla sosiaalisuudella tarkoitan tässä sitä, miten kerrostalotyypisessä asumismuodossa sosiaalisuus perustuu usein taloyhtiön säännöissä määriteltyihin tilanteisiin, kuten vuosittaisiin talkoisiin tai vuosikokouksiin, spontaanisti syntyvän vuorovaikutuksen ja siinä yhteisesti jaettujen kokemusten sijaan. Tässä mielessä tuskin voidaan kieltää rakennuspoliittisten ratkaisujen merkitystä uusiin yhteisöllisyyden ilmenemismuotoihin tai kasvavaan yksilöllistymiseen vaikuttamisessa.

Jos haastateltavien puhetta yhteisöllisyydestä peilaa nykyiseen kaupunkisuunnitteluun, tapaus osoittaa, miten pelkkä rakenteiden luominen ei riitä yhteisöllisyyden syntymiseen. Se vaatii luontevasti muodostuvan toiminnallisuuden mahdollistamista sekä Annikinkadun yhteisöä seuraten tietyssä määrin samanhenkisiä ihmisiä. Vaikka uusia asuinalueita rakennettaisiin sisäpihojen muotoon, on suunnitelmiin vaikea sisällyttää arjessa syntyvää toiminnallisuutta, joka voi edesauttaa yhteisöllisyyden viriämistä. Kuten sitaatti tämän tekstin alussa kertoo, Annikilla toiminnallisuus liittyi nimenomaan arjen kohtaamiin, kun naapureita tavattiin yhteisessä suihkussa, pesutuvassa tai halkoliiterissä. Urbaaneilta (kerrostalovaltaisilta) asuinalueilta nämä tilat ja kohtaamisen mahdollistavat paikat usein puuttuvat. Vaikka tila olisi suunniteltu yhteisöllisyyttä mahdollistavaksi, käytännön toiminta yksilöityy silti helposti yksityisten asuntojen sisälle.

Annikinkadun yhteisön muodostumista tuki talon erityisyys, mikä erosi alueen tilahierarkiasta. Korttelin tunnistettavuus ja yksilöllisyys saivat asukkaat identifioitumaan annikkilaisiksi, mikä vahvisti tilan territoriaalisuuden kokemusta (vrt. Kyttä 2008, 10, 31–32). Yhteisöä vahvisti myös pihapiirin avaaminen, sillä tapahtumissa yhdessä tekemisen kokemukset kasvattivat yhteisöllisyyden tunnetta asukkaiden kesken. Tapahtumien voi myös arvella ehkäisseen tilan avaamisesta mahdollisesti seuraavia negatiivisia seikkoja, kuten ilkeävaltaa tai rikollisuutta. Tapahtumia järjestämällä asuinyhteisö osoitti huolehtivansa korttelista, eikä rakenteellisia ratkaisuja tilan valvomiseksi tarvittu (vrt. Kyttä ym. 2008, 10, 45).

Viestinnälliset, joustavat ja performatiiviset yhteisöt

Kun Annikinkadun yhteisö pyrki toimimaan tavoitteidensa puolesta, se joutui määrittämään olemustaan eri tavoilla. Yhteisöä voisi kuvailla intressiyhteisöksi, joka muodostui tietyn tavoitteen ympärille, mutta

joka toiminnan aikana sai uusia ulottuvuuksia. Yhteisöstä voi löytää traditionaalisten yhteisöjen piirteitä, kuten pitkäjänteisen sitoutumisen toimintaan ja fyysiseen paikkaan, mutta toisaalta myös verkostososiaalisuudesta kertovia merkkejä esimerkiksi informaation levittämisessä sekä yksilöiden tietojen ja taitojen hyödyntämisessä tuen hakemisessa suojeluhankkeelle, kuin myös yhteisöjen henkilökohtaistumisen piirteitä (ks. Autio tässä teoksessa) yhteisten kokemusten jakamisessa. Yhdessä kokemisen merkitys, yhteisön rakenteen ja luonteen vaihtelu sekä yhteisöllisyyden muodostuminen yhteisten intressien pohjalle liittävät tapausta jälkimoderneihin yhteisöihin (ks. Maffesoli 1995; Uusitalo 2008).

Yhteisöllisyyden uudet muodot ovat ilmenneet esimerkiksi harastus-, kulutus- tai elämäntapayhteisöjen ympärillä (Maffesoli 1995), joissa yhteisön muotoutumiseen vaikuttavat ryhmien erityispiirteet. Elämäntapayhteisöjen on todettu eroavan jäsenten sitouttamisessa löyhemmistä brändi- ja kulutusyhteisöistä, joissa yhteisön arvot paikantuvat tuotteen tai palvelun ympärille. Elämäntapayhteisöihin, kuten ekoyhteisöihin, on liitetty avoimen ja joustavan rakenteen sijaan sääntöjen ja keskinäisen vastuullisuuden suuri rooli suljetun ja yksityisen ryhmän toimintapohjana (ks. Autio tässä teoksessa; Koskela 2009, 194). Annikinkadun asuinyhteisö vertautuu jossain määrin elämäntapayhteisöihin. Tapauksesta tekee kuitenkin erityisen sen osoittaminen, miten myös elämäntapayhteisöt voivat jakaa yhteisöllisyyden uusiin muotoihin liitettyjä ominaisuuksia, kuten avoimen sosiaalisen verkoston tai elämäntavan vaikutuksen kulutusvalintoihin yhteisön jäsenten arjessa. Yhteisöllisyyden muutosta luonnehtivat piirteet limittyvätkin yhteen kansalaisaktiivismin ja sosiaalisten liikkeiden toiminnassa havaittuihin muutoksiin: hetkellisyteen, tilapäisyyteen, verkostomaisuuteen, roolien, verkostojen ja yhteisöjen vaihtumiseen ja eri ryhmissä toimimisen samanaikaisuuteen sekä viestintäteknologian mahdollistamaan valinnanmahdollisuuksien runsauteen (vrt. esim. della Porta & Diani 2006; Lindholm 2005).

Asukashaastattelujen mukaan toiminta korttelin puolesta muotoutui vahvasti henkilökohtaiseksi kokemukseksi. Tämä vaikutti eri-

tyisesti korttelin myöhemmässä vaiheessa siihen, miten asukkaat sen merkityksen julkisesti kehystivät. Vaikka asukkaat muodostivat hyvin heterogeenisen yhteisön erilaisine taustoineen, elämäntapomuksineen ja uskomuksineen, he pyrkivät silti luomaan yhteisesti jaettuja käsitteitä korttelista ja samalla identifioivat julkisuudessa itseään niiden arvojen kautta, joita korttelin merkityksellistämässä painottivat. Tästä kertoo esimerkiksi valinta korostaa kestäväää elämäntapaa yhtenä korttelin erottautumisen polkuna niin julkisuudessa kuin konkreettisesti yhteisön arjessa.

Sosiaalisia liikkeitä tutkinut Arto Lindholm (2005, 100) kutsuu henkilökohtaisen ja poliittisen pyrkimyksen yhdistävää vaikuttamista näkymättömäksi. Lindholm liittää näkymättömän vaikuttamisen erityisesti elämäntavalla vaikuttamiseen, kuten kulutusvalintoihin, puhetapoihin tai käyttäytymismalleihin. Lindholmin määritelmä on relevantti, jos ajatellaan elämäntavalla vaikuttamisen kietoutumista yksityisen toiminnan alueeseen, jota on pitkään totuttu ajattelemaan erillisenä julkisen toiminnan piiristä (ks. Dahlgren 2009). Annikinkadulla henkilökohtainen ja poliittinen liittyivät kuitenkin hyvin selvästi yhteen, mikä tuli esiin käytäntölähtöisyyteen pohjautuvan toiminnan performatiivisuudessa. Korttelin tekeminen näkyväksi auttoi sen säilyttämisen tavoittelussa, kun yhteisö yhdisti aiemmin yleisemmin poliittiseksi määriteltyä julkista toimintaa yksityisen alueelle sijoitettuun yhteisölliseen asumiseen ja sieltä nouseviin argumentteihin. Erityisesti yhteisöllisen asumiskulttuurin kaudella asukkaat halusivat tehdä näkyväksi sen, että niin sanottu ”toisenlainen tapa asua kaupungin keskustassa on mahdollista”, kuten eräs haastateltava asian esitti. Tähän liitettiin haastatteluissa usein ekologisuuteen rinnastettuja valintoja, kuten autottomuus tai asuntokohtaisista mukavuuksista tinkiminen. Elämäntavalla vaikuttaminen lisäsi asukkaiden keskinäistä yhteisöllisyyden kokemusta, sillä nykyisten asumisnormien ja -mallien kyseenalaistaminen yhdisti heitä.

Kansalaisten osallistumismahdollisuudet kaupunkisuunnitteluun rajoittuvat yleensä hallinnon määrittämiin ajankohtiin, joiden ulkopuolella mahdollisuudet vaikuttaa ovat suhteellisen vähäiset. Annikinkadun

yhteisön toiminta oli erityistä juuri siinä, miten se toimi julkisesti virallisten vaikuttamistilanteiden ulkopuolella. Yhteisö paitsi loi omia, hyödynsi muiden toimijoiden, kuten kaupungin, kortteliin liittämiä piirteitä, mitä havainnollistaa esimerkiksi tavoite yhdistää puistoa ja korttelin pihapiiriä. Toiminnan tarkastelu performatiivisena auttoi erottamaan käytäntöjä, joissa yhteisö artikuloi kysymystä korttelista merkityksellistämällä julkisesti toimijuuttaan sekä konkretisoimalla viestiään fyysisessä korttelitilassa. Merkitysten määrittelyn voi katsoa rajanneen vaihtoehtoja, joilla kysymystä suojelusta pyrittiin ratkaista sekä vaikuttaneen asukkaiden toiminnallisiin ja viestinnällisiin ”strategioihin” (vrt. Hajer 2006). Yhteisön luomat puitteet toimivat viestin vahvistajana (Hajer & Uitermarkt 2008), mutta samalla puitteet ja viesti sulautuivat fyysisesti ja materiaalisesti korttelitilassa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuvaksi kokonaisuudeksi.

Tapauksessa tunnepohjaiset reaktiot ja kokemukset rohkaisivat vaikuttamiseen (vrt. Dahlgren 2009, 83–86), vaikka kaupunkisuunnittelussa tyyppillisesti affektiivisuus ja kokemuksellisuus on erotettu rationaalisesta toiminnasta (ks. Hajer & Wagenaar 2003). Annikin yhteisö hyödynsi vankasti kokemuksellista tietoaan, mutta tarttui myös vastustajan eli kaupungin kaavamerkinnällä määritellyn puiston käsitteeseen ja artikuloi sen uudelleen. Prosessissa muutti myös yhteisön olemusta, kun yksityisestä yhteisöstä muokkautui omia rajojaan uudelleen määrittelevä ja avoimempi yhteisö.¹⁸ Tapaus kertookin yhteisöllisen toiminnan joustavuudesta tilanteen ja kontekstin mukaan. Se lähestyy vuorovaikutuksessa kehittyvää toiminnallista yhteisöä (vrt. Lehtonen 1990), joka loi laajempaa symbolista yhteisyyttä viestinnän keinoin. Ydinyhteisön rinnalle muotoutui välillisesti suojelun puolesta toimiva laaja osallistujayhteisö. Samalla asukkaiden keskinäinen yhteisöllisyys vahvistui, kun toiminta alleviivasi talojen erityisyyttä ja loi me-henkeä, mikä vaikutti julkiseen kuvaan.

18. Performatiivisen toiminnan tuloksena korttelin asuinyhteisön ulkopuolisille saattoikin muodostua kuva hyvin tiiviistä ja pysyvästä suojelun puolesta toimivasta yhteisöstä, vaikka todellisuudessa yhteisö oli heterogeeninen, asukas pohjaltaan vaihtuva eikä suinkaan aina yksimielinen julkisen toiminnan suunnista.

Fokus toiminnallisiin käytäntöyhteisöihin

Vaikka ryhmadynamiikka vaikuttaa yhä ryhmän tai yhteisön keskinäisen hierarkian ja toiminnan tapojen määrittelyssä, ovat joustavuuden, väljyyden ja hetkellisyyden piirteet niissä vahvasti läsnä. Nyky-yhteisöt voivat jo muodostuessaan olla tietoisia toimintansa ajallisesta kaaresta, joka voi nivoutua vaikka vain tietyn tavoitteen saavuttamiseen. Myös Annikinkadun tässä kuvattu yhteisöllisyys muutti muotoaan toiminnan aikana, ja muodostuu taas korttelin nykyisten asukkaiden kesken omanlaisekseen. Tätä kehitystä kuvaamaan sopii perinteistä yhteisödiskurssia paremmin käytäntöyhteisön käsite, jonka uskon auttavan nyky-yhteisöjen tarkastelussa ja yhteisöllisyyden käsitteen uudelleen määrittelyssä. Käytäntöyhteisön käsite nostaa esiin yhteisön muodostumisen vuorovaikutuksellisissa käytännöissä, joiden pohjalta yhteisö reflektiivisesti muokkaa toimintaansa ja samalla myös identiteettiään (Wenger 1998). Perinteinen yhteisödiskurssi sen sijaan luo mielikuvia rajatusti määrittävästä yhteenkuuluvuudesta ja yhteisömuodostuksesta sekä toimintaa (vahvastikin) ohjaavista säännöistä (Lehtonen 1990).

Käytäntöyhteisön käsite voi laajentaa yhteisöllisyyskeskustelua, sillä siinä yhteisöä ei välttämättä yhdistä esimerkiksi sama intressi. Tarkoin määrittynyt ja identifioitunut ryhmän tai sosiaalisessa kanssakäymisessä näkyvien rajojen sijaan käytäntöyhteisö korostaa nimenomaan yhteisesti koettua ja rakennettua ymmärrystä yhteisölle tärkeästä asiasta (Lave & Wenger 1991, 98). Tällaisessa tilanteessa toimijoiden intressit voivat vaihdella, mutta käytännöissä muodostuva toiminnan fokus yhdistää toimijat. Esimerkiksi Annikinkadulla yhteisöä yhdistävä ymmärrys liittyi korttelin säilyttämisen merkityksellisyyteen. Wenger (1998, 72–85) erottaa käytäntöyhteisössä kolme käytäntöihin liittyvää ulottuvuutta, jotka määrittävät yhteisön koherenssia: yhteisen sitoutumisen, yhteisen tavoitteen ja jaetun käsitteiden toiminnan repertuaarista. Yhteinen sitoutuminen syntyy käytännöissä, joissa toimijat neuvottelevat toiminnastaan. Yhteinen tavoite osoittaa yhteiseen neuvotteluprosessiin toiminnan sisällöstä,

ja jaettu käsitys toiminnan repertuaarista puolestaan esimerkiksi käytännöt muodostaviin ja toimintaa ohjaaviin rutiineihin, työkaluihin, symboleihin tai käsitteisiin. Nämä ulottuvuudet voivatkin toimia nykypäivän yhteisöjen olemuksen kuvaamisessa paremmin kuin vanhan yhteisödiskurssin mukaiset henkilökohtaiset suhteet tai moraalinen kiinteys ja jatkuvuus (Saastamoinen 2002, 106). Käytäntöyhteisön voi tulkita viittaavan pikemminkin ryhmään tai ryhmittymään kuin varsinaiseen yhteisöön, mikä asettuu sujuvammin kuvaamaan nykyään ilmenevän yhteisöllisyyden vaihtelevaa, löyhää ja joustavaa luonnetta. Yhteisöjen tarkastelussa keskeiseksi yksilöitä yhdistäväksi tekijäksi nousee toiminnallisuus esimerkiksi tietyn tavoitteen puolesta, mikä tulee lähelle käsitystä intressiyhteisöstä, mutta ei aseta yhteisön rajoja kuitenkaan yhtä tiukasti.

Lähteet

- Bauman, Zygmunt (2001) *Community: seeking safety in an insecure world*. Cambridge: Polity.
- Bowman, Shayne & Willis, Chris (2003) *We Media*. How audiences are shaping the future of news and information. The Media Center at the American Press Institute.
- Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) (2002) *Osalliset ja osajat*. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.
- Dahlgren, Peter (2009) *Media and political engagement*. Citizens, communication and democracy. Cambridge: Cambridge University Press.
- della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006) *Social Movements*. An Introduction. Second edition. Malden: Blackwell Publishing.
- Dewey, John (2006) *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Suom. Mika Renvall. Tampere: Vastapaino.
- D'Haenens, Leen; Koeman, Joyce & Saeys, Frieda (2007) Digital citizenship among ethnic minority youths in the Netherlands and Flanders. *New Media & Society*, vol. 9 (2), 278–299
- Feenberg, Andrew & Barney, Darin (eds.) (2004) *Community in the Digital Age*. Philosophy and Practice. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Fernback, Jan (2007) Beyond the diluted community concept: a symbolic interactionist perspective on online social relations. *New Media & Society*, vol. 9 (1), 49–69.
- Flyvbjerg, Bent (2006) Five Misunderstanding About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, vol. 12(2), 219–245.
- Flyvbjerg, Bent (2001) *Making social science matter*. Why social inquiry fails and how it can succeed again. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity*. Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, Erving (1974) *Frame Analysis*. An essay on the organization of experience. London: Harper and Row.
- Goffman, Erving (1959) *The presentation of self in everyday life*. Teoksessa Calhoun, Craig et al. (eds.) (2007) *Contemporary sociological theory*. Malden: Blackwell publishing. 17–25.
- Haarni, Tuukka (1997) *Joustavia tiloja: vallan ja ulossulkemisen urbaania tulkintaa*. Teoksessa Haarni, Tuukka; Karvinen, Marko; Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) *Tila, paikka ja maisema*. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino. 87–106.

- Hajer, Maarten A. (2006) *The Living Institutions of the EU: Analysing Governance as Performance*. *Perspectives on European Politics and Society*, vol. 7(1), 41–55.
- Hajer, Maarten A. & Uitermarkt, Justus (2008) *Performing authority: Discursive politics after the assassination of Theo van Gogh*. *Public Administration*, vol. 86 (1), 5–19.
- Hajer, Maarten A. & Wagenaar, Hendrik (eds.) (2003) *Deliberative Policy Analysis. Understanding Governance in the Network Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakola, Outi (2006) *Performanssi*. Teoksessa Ridell, Seija; Väliäho, Pasi & Sihvonen, Tanja (2006) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino. 109–128.
- Healy, Stephen (2003) *Public participation as the performance of nature*. Teoksessa Szerszynski, Bronislaw; Heim, Wallace & Waterton, Claire (eds.) *Nature Performed – Environment, Culture and Performance*. Oxford: Blackwell. 94–108.
- Irwin, Alan & Wynne, Brian (1996) *Misunderstanding Science?: The Public Reconstruction of Science and Technology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jankowski, Nicholas W. (2006) *Creating Community with Media: History, Theories and Scientific Investigations*. Teoksessa Lievrouw, Leah A. & Livingstone, Sonia (eds.) *The Handbook of New Media*. Updated Student Edition. London: Sage. 55–74.
- Jenkins, Henry (2006) *Fans, bloggers and gamers. Exploring participatory culture*. New York and London: New York University Press.
- Klandermans, Bert & Tarrow, Sidney (1988) *Mobilization into social movements: synthesizing European and American approaches*. Teoksessa Klandermans, Bert; Kriesi, Hanspeter & Tarrow, Sidney (eds.) *From structure to action: Comparing social movement research across cultures*. International social movement research. A research annual. Volume 1. London: Jai Press Ltd. 1–40.
- Koskela, Hille (2009) *Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kampaailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Tani, Sirpa (2009) *Hengailun maantiede. Arjen kaupunki nuorten olemisen tilana. Alue ja ympäristö*, 38 (1), 51–58.
- Kyttä, Marketta; Puustinen, Sari; Hirvonen, Jukka; Broberg, Anna & Lehtonen, Hilkka (2008) *Turvallinen asuinalue – Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa*. <http://lib.tkk.fi/Reports/2008/isbn9789512294197.pdf>
- Laine, Markus; Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (2007) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus.

- Latour, Bruno & Woolgar, Steve (1979) *Laboratory Life. The Construction of Scientific Facts*. UK: Princeton University Press.
- Lave, Jean & Wenger, Etienne (1991) *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Law, John (1999) After ANT: complexity, naming and topology. Teoksessa Law, John & Hassard, John (eds.) *Actor Network Theory and after*. Oxford: Blackwell Publishing. 1–14.
- Lehtonen, Heikki (1990) *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.
- Lindholm, Arto (2005) *Maaailman parantajat. Globalisaatiokriittinen liike Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lähteenoksa, Meri (2008) *Viisas arki. Opas yhteisöllisyyteen*. Helsinki: Into Kustannus.
- Maffesoli, Michel (1993/1995) *Maaailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Suom. Mika Määttänen. Helsinki: Gaudeamus.
- Mansbridge, Jane (2003) *Practice–Thought–Practice*. Teoksessa Fung, Archon & Olin Wright, Erik (eds.) *Deepening Democracy. Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance*. London: Verso. 175–199.
- Matikainen, Janne (2008) *Sosiaalinen media – millaista sosiaalisuutta? Tiedotustutkimus* 31(4), 24–41.
- Niemenmaa, Vivi (2005) *Helsingin paikallisagenda: tarina osallistumisesta ja suunnittelun subjektiivisuudesta*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Pentzold, Christian (2010) *Imagining the Wikipedia community: What do Wikipedia authors mean when they write about their "community"?* *New Media & Society*, julkaistu verkossa 6. 12.2010, 1–18.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (2008) *Verkkomedia toimijuuden alustana. Yleisö, yhteisö, julkiso ja YouTube*. *Lähikuva* 21(2), 27–43.
- Ridell, Seija; Kymäläinen, Päivi & Nyysönen, Timo (2009) *Julkisen tila tänään – kuhinaa lomittuvilla rajapinnoilla*. Teoksessa Ridell, Kymäläinen, Nyysönen (toim.) *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*. Tampere: Tampere University Press. 7–40.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Tarkistettu 9.11.2010.
- Saastamoinen, Mikko. 2002. *Yhteisöt epävarmuuden ajassa – yhteisöllisyyskeskustelun myöhäismoderneja virtauksia*. Teoksessa Kuusela, Pekka ja Saastamoinen, Mikko (toim.) *Polis ja kosmos. Kulttuurisen globalisaation suuntia*. Jyväskylä: SoPhi. Jyväskylän yliopisto. 81–120.

- Snow, David A. & Benford, Robert D. (1988) Ideology, frame resonance, and participant mobilization. Teoksessa Klandermans, Bert; Kriesi, Hanspeter & Tarrow, Sidney (eds.) From structure to action: Comparing social movement research across cultures. International social movement research. A research annual. Volume 1. London: Jai Press Ltd. 197–218.
- Stake, Robert E. (1995) The Art Of Case Study Research. Thousand Oaks: Sage.
- Taylor, Marilyn (2003) Public policy in the community. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Uusitalo, Liisa (2008) Vauraus – suomalaisen kulutusyhteiskunnan unelma? Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Sihvola, Juha (toim.) (2008) Tarkemmin ajatellen. Kansakunnan henkinen tila. Helsinki: Gaudeamus. 167–194.
- Wagenaar, Hendrik & Cook, Noam S.D. (2003) Understanding policy practices: action, dialectic and deliberation in policy analysis. Teoksessa Hajer, M. & Wagenaar, H. (eds.) Deliberative Policy Analysis. Understanding Governance in the Network Society. Cambridge: Cambridge University Press. 139–171.
- Wenger, Etienne (1998) Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity. Cambridge: Cambridge University Press.